

УДК 341.22:631.4(4/9)+[349.6+504.53.064.3](477)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ ҐРУНТІВ

Наталія Гавриш

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
вул. Піонерська, 2, м. Одеса, Україна, 65009, тел. (048)719-88-32,
e-mail: natahavrysh@gmail.com*

Проаналізовано стан правового регулювання, використання, відтворення та охорони ґрунтів у країнах Європейського Союзу та інших державах. Охорону ґрунтів розглядають як спільне завдання держави та її громадян. Пріоритетним напрямом державної законодавчої політики повинна бути адаптація законодавства України в галузі охорони ґрунтів до європейських і світових стандартів.

Ключові слова: охорона ґрунтів, моніторинг ґрунтів, міжнародне право, екологічна шкода, екологічне законодавство.

У країнах з ринковою економікою останнім часом удосконалюють політику і систему державного управління на засадах сталого розвитку. Сталий розвиток передбачає дві визначальні ідеї:

- задоволення потреб, зокрема першочергових, потрібних для виживання найбільш вразливих верств населення;
- необхідність обмежень, що зумовлено здатністю навколишнього середовища задовольняти теперішні та майбутні потреби.

У реалізації зазначених ідей головна роль належить екологічно сталому використанню земель. Земельний фонд України є одним з найбільших у Європі. Якщо, наприклад, у розвинутих європейських країнах орні землі займають 30–32% загальної площі суходолу, то в Україні цей показник сягає 56%. Унаслідок скорочення площ лісів, сіножатей і пасовищ змінюється мікроклімат, рівень залягання ґрунтових і підґрунтових вод, активізуються процеси аридизації та опустелювання земель, розвивається водна і вітрова ерозія, що спричиняє зменшення родючості ґрунтів, деградацію та зниження продуктивності агроecosystem й унеможливує їхній сталий розвиток, з яким пов'язана не тільки екологічна, а й продовольча безпека країни.

На міжнародній арені функціонує чимало інституцій і міжнародних організацій, таких як ООН, ОЕСР, ЄКР, Європейська асоціація з навколишнього середовища (ЄАНС), які докладають чимало зусиль для розроблення відповідних критеріїв та індикаторів невиснажливого землекористування, відтворення родючості, охорони цілісності та різноманітності ґрунтового покриву планети.

Узагальнені міжнародні критерії та індикатори невиснажливого землекористування, відтворення родючості, охорони цілісності та різноманітності такі:

- запобігання розвитку водної ерозії та дефляції;
- підтримання належного фітосанітарного стану ґрунтів;
- збереження екологічної стійкості ґрунтів;
- відтворення родючості ґрунтів в агроекосистемах;
- оптимізація біосистеми ґрунтового середовища у процесі сільськогосподарського використання;
- підтримання соціально-економічних функцій ґрунтів;
- збереження естетичних функцій ґрунтів;
- застосування ефективних нормативно-правових, економічних та організаційних механізмів екологічно сталого землекористування.

На загальному фоні всезростаючої загрози глобальної екологічної кризи чільне місце належить вирішенню проблеми деградації та охорони ґрунтів. Їхню важливість визначено тим, що без подолання процесу деградації ґрунтів і збереження ґрунтового покриву планети неможливо зберегти ні рослинний, ні тваринний світ, ні чистоту вод і повітря. Неможливо зберегти нормальне функціонування біосфери, а, отже, й екологічне благополуччя життя людського суспільства.

За даними ФАО ЮНЕСКО, ґрунти слугують джерелом отримання 98% продуктів харчування для населення. Вони є невідновним природним ресурсом, оскільки утворилися в результаті складних природних ґрунтоутворних процесів взаємодії біологічного світу з верхнім безплідним шаром порід протягом багатьох тисячоліть. Штучне створення ґрунтів неможливе, як і відтворення історії їхнього природного утворення.

Ґрунти є практично єдиним з усіх природних ресурсів, які володіють родючістю, тобто здатністю продукувати біомасу Землі, у тім числі сільськогосподарську продукцію, продукти харчування для населення.

Усвідомлюючи небезпеку руйнування, забруднення і загальної деградації ґрунтів, вперше на Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища 1972 року звернули увагу на необхідність охорони ґрунтів; 1982 року Міжнародна організація з продовольства (ФАО) прийняла Всесвітню хартію ґрунтів, у якій закликала уряди всіх країн розглядати ґрунтовий покрив як всесвітнє надбання людства, а 1983 року ЮНЕП затвердила Основи світової ґрунтової політики.

У результаті виконання Міжнародного наукового проекту «Глобальна оцінка деградації ґрунтів» 1990 р. встановлено, що процеси деградації поширені на площі близько 2 млн га, з них на частку водної ерозії припадає 55,6% площі, що зазнала деградації ґрунтів, 27,9% – вітрової ерозії, 12,2% – хімічних чинників деградації (засолення, забруднення, збіднення елементами живлення), 4,2% – фізичного ущільнення та підтоплення ґрунтів.

До цих даних, які свідчать про глобальний і різноманітний характер процесу деградації ґрунтів, слід додати, що за історичний період людство вже втратило

близько 2 млрд га колись родючих ґрунтів, перетворивши їх у безплідні бедленди й антропогенні пустелі. Для порівняння нагадаємо, що сучасне світове землеробство займає площу 1,5 млрд га [3, с. 12].

У рішеннях Всесвітньої конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) і Всесвітньої зустрічі з цього питання в Йоганнесбурзі (2002) зазначено, що охорона і раціональне використання ґрунтів повинно стати центральною ланкою державної політики, оскільки стан ґрунтів визначає умови життєдіяльності людства, здійснює вирішальний вплив на довкілля.

Чимало країн, таких як США, Китай, Німеччина, Франція, Канада, вже прийшло до розуміння того, що охорону ґрунтів, боротьбу з їхньою деградацією і забрудненням необхідно здійснювати тільки на державному рівні. Головним принципом зарубіжного законодавства є недопустимість впливів на ґрунти, які спричиняють погіршення їхньої якості, деградацію, забруднення і руйнування. Закони цих країн регламентують діяльність органів, підприємств, організацій і громадян в області охорони ґрунтів; встановлено вимоги і обмеження для територій з забрудненими ґрунтами, які передбачають заходи з очищення (санації) ґрунтів і запобігання їхньому негативному впливові на здоров'я людини та навколишнє середовище; передбачено введення державного обліку якості ґрунтів, моніторингу ґрунтів і створення банку даних про стан ґрунтів.

Закордонний досвід державних впливів на охорону земель і захист ґрунтів варіює від широкомасштабних, переважно примусових і широко рекламаних, проте малоуспішних кампаній у країнах, що розвиваються, до ненав'язливих і нерегулярних впливів адміністративних органів у розвинутих країнах.

Унікальним у світовій історії є досвід мобілізації громадськості та виробників у США. Незважаючи на закони землеробства, у результаті гонитви за прибутками американські фермери у 30-х роках минулого століття розорали родючі степи Великої рівнини і спричинили тим самим небувалі пилові бурі та дефляцію ґрунтів. Це спричинило знищення родючості ґрунтів у найбагатших землеробських районах США. Перед лицем цієї катастрофи уряд США змушений був прийняти екстрені заходи з урятування сільського господарства, а президент США Т. Д. Рузвельт тоді з гіркотою заявив, що «народ, який руйнує свій ґрунт, знищує сам себе». У подальшій своїй діяльності органи влади США поклалися і покладаються майже виключно на ґрунтозахисну освіту, екологічне виховання землекористувачів, на демонстрацію прикладів ґрунтозахисного ведення господарства і, зрештою, на всемірне та різностороннє, хоча й не безмежне субсидіювання ґрунтозахисних робіт і технологій. У США для реалізації ґрунто- і землеохоронної політики функціонувала Служба охорони ґрунтів (сьогодні – це Служба охорони природних ресурсів). Досвід США засвідчив, що державна політика не може бути вільною від примусових елементів. Відповідно до положення про Службу, частині працівників надано повноваження в адміністративному порядку призначати штрафні та інші санкції за порушення встановлених загальнообов'язкових ґрунтозахисних угод зі Службою. Якщо потрібні санкції виходитимуть за межі адміністративних

повноважень Служби, її представникам необхідно забезпечити подання до владних і судових органів, виходячи за необхідності з ініціативами аж до конфіскації земельної власності чи примусового її продажу [5, с. 15].

Аналіз наявного сьогодні у Російській Федерації природоохоронного та природно-ресурсового законодавства в області охорони ґрунтів і ведення земельного кадастру засвідчив відсутність єдиного, прийнятого на державному рівні підходу в сфері екологічної оцінки, нормування якості ґрунтів і обліку екологічних показників у земельно-кадастровій документації. Прийняті останніми роками урядом Російської Федерації постанови про моніторинг земель і навколишнього природного середовища мають винятково декларативний характер, їх не реалізують на практиці. З метою більшої законодавчої захищеності ґрунтів як компонента навколишнього середовища розглядають можливість розділення на законодавчому рівні поняття «ґрунт» і «земля», а також викладені основні принципи підготовленого проекту Федерального закону «Про охорону ґрунтів» і перспективи розвитку системи ґрунтово-екологічного нормування. В умовах відсутності діючої служби охорони ґрунтів запропоновано заснувати Асоціацію зі збереження і відновлення ґрунтів і земель Російської Федерації.

Гармонізація існуючої системи природоохоронного та земельно-ресурсового законодавства з метою досягнення найбільшого ефекту в області правового захисту ґрунтів Росії матиме важливе значення в соціально-економічній сфері життя людей [9, с. 775]. При досягненні вказаних цілей силами Асоціації можлива координація робіт з розроблення наукової та практичної бази екологічної оцінки, обліку та нормування якості ґрунтів і земель, організація діяльності робочих груп з представників науково-дослідних закладів, компетентних державних структур і відомств з метою забезпечення наукового обґрунтування, а також розроблення нормативно-методичної документації з визначення критеріїв оцінки стану ґрунтів і допустимих рівнів антропогенного навантаження, регламентації та обліку показників екологічного стану ґрунтів і земель у складі документів державного земельного кадастру, розроблення наукових основ екологічного нормування ґрунтів.

У законодавстві Німеччини охорону ґрунтів розглядають як спільне завдання держави та її громадян. Головними принципами державної політики в області охорони ґрунтів є такі:

- принцип профілактики, який полягає в тому, щоб заздалегідь уникати забруднення ґрунтів;
- принцип «винного», який базується на умові, що усунення забруднення ґрунтів повинен брати на себе той, хто несе відповідальність за його виникнення;
- принцип кооперації, за яким держава здійснює свої цілі в області охорони ґрунтів в узгодженні зі всіма громадськими організаціями і громадянами.

Доволі вдалим є підхід німецького законодавця при розмежуванні понять «земля» і «ґрунт». Ґрунт відмежовують від надр і земної поверхні через функції,

які він виконує – природні, споживчі, і джерела інформації про історію розвитку природи та культури.

У країнах Європейського Союзу усвідомили, що не може бути сприятливого навколишнього природного середовища і стійкого землекористування без добре організованого моніторингу ґрунтів.

Моніторинг ґрунтів у Європі існує, з одного боку, у рамках кількох програм (Міжнародна кооперативна програма з оцінки і моніторингу аерального забруднення лісів – *ICP – Forest*, Міжнародна програма комплексного моніторингу – *ICP – IM*, що охоплює 31 європейську країну, Європейський геологічний форум – *FOREGS*), а з іншого боку – як самостійні мережі точок в окремих країнах [6, с. 147].

Найповніші програми моніторингу ґрунтів діють в Австрії, Німеччині, Швейцарії [11, с. 58]. У цих країнах виконано кілька турів спостережень, накопичено значний досвід обробки зібраної інформації, формування інформаційних систем, взаємодії зі споживачами. Проведення моніторингових робіт здійснюють на підставі міністерських інструкцій, а державних законів про моніторинг ґрунтів немає. В Іспанії, де моніторинг ґрунтів розвинутий значно гірше, є зразковий закон про моніторинг ґрунтів.

На розвиток мереж моніторингу ґрунтів у Європі значною мірою вплинули різні директиви Європейського Союзу, зокрема, про допустимі концентрації важких металів, контроль викидів підприємств, застосування стоків і відходів виробництва на сільськогосподарських угіддях тощо. У підсумкових документах акцентовано увагу на необхідності вирішення (гармонізації та стандартизації) низки методичних питань: ґрунтові індикатори, формування мереж *Euro Soil Monitoring Net*, вибір і опис об'єктів (техніка відбору зразків, глибина і часові інтервали відбору), методи вивчення, бази даних та інформаційні системи.

Останніми роками в багатьох країнах Європейського Союзу пожвавлено роботу з моніторингу ґрунтів у зв'язку з проголошенням ЄС нової ґрунтової політики. В останніх деклараціях ЄС [10, с. 446; 11, с. 58] констатовано, що ґрунт як найважливіший компонент навколишнього середовища виявився незаслужено забутим і непопулярним порівняно з водою і повітрям. Серед заходів, запропонованих ЄС, задекларовано створення Європейської ґрунтової ради (*European Soil Council*), Європейської асоціації ґрунтових товариств (*EASS*), фінансову підтримку спільних проектів (*Concerted action*) тощо.

В Україні моніторинг ґрунтів розвивається у відриві від європейського досвіду. Специфічність його полягає в тому, що земельні ресурси розділені між відомствами, кожне з яких одержало свою частку відповідальності у контролі за їхнім станом. Це було зафіксовано в урядовій Постанові № 391 від 30.03.1998 р. «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» [8, с. 157]. Однак методологічних питань, таких як координація, стандартизація індикаторів і методів, організація мереж збору й обробки інформації тощо, не розглянуто. Не було передбачено контролю за виконанням відомствами постанов про моніторинг ґрунтів, унаслідок чого одержану інформацію неможливо поєднати й узагальнити. У сфері моніторингу

ґрунтів на рівні вимог Європейського Союзу необхідно передбачити формування постійної фіксованої мережі спостережень, істотне розширення асортименту аналітичних робіт, перехід на європейські стандарти у відборі, транспортуванні, збереженні зразків ґрунтів та виконанні аналітичних робіт з обов'язковим міжлабораторним контролем якості, охоплення спостереженнями всіх категорій земель, формування бази даних та інформаційної системи, формування нового типу горизонтальних і вертикальних зв'язків між замовниками і виробниками інформації з чітко визначеними механізмами, правами і взаємними зобов'язаннями, істотне поліпшення наукового супроводу моніторингу ґрунтів [6, с. 17].

У загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу констатовано, що одним із пріоритетних напрямів сучасної державної політики є проведення порівняльно-правового дослідження відповідності законодавства України європейським та світовим правовим стандартам, а також здійснення комплексного порівняльно-правового аналізу регулювання відносин у сфері охорони здоров'я та життя людини, тварин, рослин, довкілля [7, с. 367].

Як зазначає М. В. Краснова, світове співтовариство розробляє в сучасних умовах відповідні правові заходи з метою запобігання заподіяння шкоди навколишньому середовищу, враховуючи при цьому і можливість попередити небезпеку збитків для здоров'я людини та власності, що можуть бути заподіяні небезпечними видами діяльності, насамперед пов'язаними з поводженням з небезпечними відходами, речовинами, з іншими шкідливими впливами. Щодо цього беруть до уваги положення про так зване «м'яке» рекомендаційне право, принцип 13 Декларації з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992), відповідно до якого держави повинні розробляти міжнародні та національні правові документи, які стосуються відповідальності та компенсації жертвам забруднення навколишнього природного середовища та інших екологічних збитків. Це один з найважливіших принципів, покладених в основу Концепції сталого розвитку, схваленої на конференції ООН з питань охорони навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро, суть якої полягає в адекватному задоволенні потреб теперішніх і майбутніх поколінь за умови раціонального використання природних ресурсів [4, с. 139].

Однією з найважливіших і найскладніших проблем у міжнародному праві є проблема міжнародної відповідальності держав, яка не має однозначного вирішення ні в доктрині, ні на практиці міжнародного спілкування [1, с. 522].

Необхідним елементом міжнародного екологічного правопорушення є причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою і заподіяною екологічною шкодою. Важливе значення має вина правопорушника, однак у сучасній міжнародній практиці застосовують і безвинну або об'єктивну (строгу) відповідальність.

Шкода, заподіяна забрудненням навколишнього середовища небезпечною речовиною або небезпечним видом діяльності, у міжнародно-правових актах стосується цивільної відповідальності. Ці положення конкретизовані у

Женевській конвенції про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом (1989). Конвенція встановила, що за шкоду, заподіяну будь-яким небезпечним вантажем під час перевезення, з моменту інциденту відповідальність несе перевізник. Прикладом такого інциденту є Ожидівська катастрофа при перевезенні жовтого фосфору, яка сталася 16 липня 2007 р.: на залізничному перегоні Красне–Ожидів зійшли з рейок і перевернулися 15 цистерн із жовтим фосфором. З однієї з цистерн жовтий фосфор розлився на ґрунти площею 300 м². Внаслідок займання ще шести цистерн утворилися продукти згорання, які уразили площу близько 90 км².

Важливим кроком у розвитку екологічної відповідальності в ЄС є програма екологічних дій «Навколишнє середовище 2010: наш вибір», в якій концептуально новим стало вирішення екологічних проблем, зокрема те, що виснаження природних ресурсів, їхнє забруднення (у тім числі відходами) – це не проблеми самі по собі, а наслідок неправильного управління.

Наступним кроком щодо екологічної відповідальності є розроблення Комісією ЄС спеціального документа – Білої книги, в якій визначено, хто має оплачувати вартість заходів з очищення від забруднення і з відновлення природного середовища, якому було заподіяно шкоду, а також закріплено відповідальність саме за шкоду природним ресурсам (зокрема, за забруднення земель і шкоду, заподіяну біорізноманіттю).

Важливим є положення про забруднення земель. Під ними розуміють ділянку, що вміщає ґрунт, поверхневі та підземні води, які мають значний рівень забруднення, що визначається на підставі концепцій ризику. Відшкодування збитків запропоновано здійснювати шляхом застосування новітніх технологій очищення земель та інших природних компонентів ділянки з метою досягнення такої якості ґрунту, за якої земельну ділянку матимуть змогу використовувати і сьогодні, і в майбутньому.

Концептуально визначальним у цій частині є положення Конвенції ЄС про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну діяльністю, небезпечною для навколишнього середовища, від 21 червня 1993 р. [12, с. 150].

Для визначення обсягів компенсації екологічної шкоди важливо враховувати положення Директиви ЄП і РЄ від 21 квітня 2004 року № 2004/35/ЄС «Про екологічну відповідальність за порушення та ліквідацію заподіяної навколишньому середовищу шкоди» [13, с. 156]. У ній, зокрема, вказано, що шкода, завдана навколишньому середовищу, включає шкоду, спричинену елементами, що переносяться повітрям, та якщо вони завдають шкоду водним ресурсам, ґрунту чи видам або ареалам, що охороняються. Важливим є визначення шкоди, завданої землі (ґрунтам), що створює значну загрозу для здоров'я людини, шляхом негативного впливу прямого чи непрямого застосування *в, на* чи *під* землею речовин, препаратів, організмів чи мікроорганізмів.

Аналізуючи загалом положення Директиви, М. В. Краснова робить висновок, що вона спрямована переважно не на охорону життя і здоров'я

людини та її майна, а на охорону навколишнього середовища як основи життєдіяльності, а саме – біологічного різноманіття, вод і ґрунтів. Такі новації свідчать про обрання в зазначеній Директиві егоцентричної основи, на якій базується Концепція сталого розвитку. Лише ґрунти захищають з антропоцентричної точки зору. Директива по суті є нормативним актом публічного права і регулює відносини, виходячи з принципів і користуючись інструментом публічного права [4, с. 143].

Виходячи із вимог європейського екологічного законодавства про відповідальність і компенсацію шкоди, у деяких країнах прийнято закони, які передбачають строгу відповідальність за шкоду навколишньому середовищу, заподіяну тими чи іншими видами екологічно небезпечної діяльності. Наприклад, Закон про екологічну відповідальність Німеччини від 10 грудня 1990 р. визначає, що шкода може виникати внаслідок впливу на навколишнє середовище, якщо її спричинено речовинами, вібраціями, шумами, тиском, випромінюванням, газами, парами, теплом, які поширюються в ґрунті, повітрі або воді.

Одним із доцільних варіантів, який враховуватиме процедури адаптації та імплементації стосовно відповідальності за шкоду, заподіяну ґрунтам, було б розроблення проекту Закону «Про ґрунти та їхню родючість», у якому в статті про застосування міжнародних договорів зазначено: якщо міжнародним договором встановлено інші правила щодо охорони ґрунтів, порівняно із законодавством держави Україна, то застосовують правила міжнародного договору [2, с. 19].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды) / М. М. Бринчук. – М. : Юристъ, 1998. – 688 с.
2. Гавриш Н. С. Відповідальність за забруднення та засмічення ґрунтів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Гавриш Н. С. – Київ, 2001. – 20 с.
3. Добровольский Г. В. Задачи почвоведения в решении современных экологических проблем / Г. В. Добровольский // Сохраним планету Земля : сб. докл. междунар. экол. форума. – Санкт-Петербург, 2004. – С. 15–18.
4. Краснова М. В. Правові засади формування інституту відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням вимог міжнародного та європейського екологічного законодавства / М. В. Краснова // Наукові записки. – Т. 53. Юридичні науки. – 2006. – С. 138–144.
5. Медведев В. В. Служба охорони ґрунтів України: актуальність, функції, перспективи / Медведев В. В., Булигін С. Ю., Тараріко О. Г., Бураков В. І. // Агрохімія і ґрунтознавство. – 1998. – С. 11–15.
6. Медведев В. В. Моніторинг ґрунтів у країнах Європейського Союзу й Україні / В. В. Медведев // Вісник аграрної науки. – 2003. – № 11. – С. 14–17.

7. Про затвердження Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – С. 367.

8. Про затвердження положення про державну систему моніторингу довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України № 391 від 30.03.1998 // Збірник законодавства України. – К., 1998. – С. 157.

9. Яковлев А. С. Правовые основы охраны почв и ведения земельного кадастра / Яковлев А. С., Лойко П. Ф., Сазонов Н. В. // Почвоведение. – 2006. – № 7. – С. 773–780.

10. Environment in the European Union at the turn of the century. Environmental report № 2 / Environment Agency. – Copenhagen, 1999. – P. 446.

11. Gentile A. R. (project manager) Proposal for an European soil monitoring and assessment framework / A. R. Gentile. – Copenhagen, 2001. – P. 58.

12. Convention on Civil Liability for damage resulting from activities dangerous to the environment. Lugano. 21.06.1993 // European Treaty Series / 150. – 1993.

13. Official journal of the European Union. 30.04.2004. L 143/56-143/74.

Стаття надійшла до редколегії 28.02.2012

Прийнята до друку 03.03.2012

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION, USE, REPRODUCTION AND PROTECTION OF SOILS

Natalya Gavrish

*National University of «Odessa Law Academy»,
Pioneer st., 2, Odessa, Ukraine, 65009, tel. (048) 719-88-32,
e-mail: natahavrysh@gmail.com*

The state regulation, use, reproduction and protection of soils in the European Union and other countries have been analyzed. Protection of soil is considered as a joint task of the state and its citizens. The priority of state legislative policy should adapt the legislation of Ukraine in the field of soil to the European and world standards.

Key words: soil protection, soil monitoring, international law, environmental damage, environmental legislation.

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ,
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ, ВОССОЗДАНИЯ И ОХРАНЫ ПОЧВ**

Наталья Гавриш

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
ул. Пионерская, 2, г. Одесса, Украина, 65009, тел. (048) 719-88-32,
e-mail: natahavrysh@gmail.com*

Проанализировано состояние правового регулирования, использования, воспроизводства и охраны почв в странах Европейского Союза и других государствах. Охрана почв рассматривается как общая задача государства и его граждан. Приоритетным направлением государственной законодательной политики должна быть адаптация законодательства Украины в сфере охраны почв к европейским и мировым стандартам.

Ключевые слова: охрана почв, мониторинг почв, международное право, экологический вред, экологическое законодательство.